

El Sepulcre de Bellpuig en perill?

Fa un quant temps que la premsa diària es ve ocupant de l'existència del perill de venda i exportació a l'estranger del famós monument sepulcral del Duch de Cardona, que es conserva a l'església parroquial de Bellpuig de Lleyda, i el qual reproduïm.

La primera denúncia pública d'aquest perill va sortir a *La Vanguardia*, signada per en Valeri Serra i Boldú. Aquest escriptor, fill de Bellpuig i historiador del monestir d'aquella vila, d'on procedeix el sepulcre, ens mereix tot crèdit. Si el perill existeix, doncs, cal denunciar-lo a les autoritats, car això és l'única feina pràctica que en aquesta ocasió pot fer-se, a fi de que els organismes de l'Estat no puguin considerar-se ignorants del perill.

Entenent-ho així, la GASETA DE LES ARTS ha enviat a la presidència del Directori Militar, amb data de 18 desembre i remesa per correu certificat, el següent comunicat:

«Excmo. Sr. Presidente del Directorio Militar.
»Excmo. Sr.:

«La revista de arte GASETA DE LES ARTS, que se publica en Barcelona, y en su nombre su director que suscribe, haciéndose eco de los temores y peligros que se revelan por la prensa y los comentarios públicos, relativos a la venta y exportación al extranjero del famoso monumento sepulcral del Duque de Cardona, que se conserva en la iglesia parroquial de Bellpuig de Lérida, obra firmada por el famoso escultor napolitano cincocentista Juan Nolano, única muestra del arte del Renacimiento italiano que existe en Cataluña, a la par que recuerdo monumental venerable en honor a la memoria de quien en las guerras de Italia ganó el título de Gran Almirante de la escuadra Española y fué Virrey de Nápoles.

A V. E. respetuosamente acude, denunciando los referidos peligros y temores, a fin de que el Gobierno que V. E. preside tenga oficial conocimiento de los mismos y pueda practicar por los organismos y autoridades correspondientes la necesaria información, y oponer al hecho, si en realidad lo hace necesario, la fuerza de las leyes y disposiciones vigentes, o la de aquellas que a su autoridad suscite, la necesaria evitación del mismo.

«Dios guarde a V. E. muchos años.
»Barcelona, 18 diciembre de 1924.
—Joaquín Folch y Torres.»

Detall del sarcòfag de Bellpuig de Lleyda que ara és amenaçat de venda a l'estranger

(Cl. Mas.)

Entenem que la repetició de la denúncia i l'aportació de dades a l'autoritat és un deure, car a la vegada que s'ajuda l'acció a què l'autoritat ve obligada, es manifesta l'estat d'opinió davant qui pot sal-

var e perill que s'anuncia. Repetim que lo únic de pràctic que actualment pot fer-se en defensa d'aquest preciós monument, és això.

La Redacció de «Gasete de les Arts».

El Sepulcre del Duc de Cardona a Bellpuig

El perill que anuncia la premsa sobre la venda del famós sepulcre de Bellpuig, ve a donar actualitat a aquest monument, obra preciosíssima i única del Renaixement italià

que tenim a Catalunya. L'any 1839, en Piferrer, un dels primers amorosos de les nostres ruïnes, en veure'l entre els murs caiguts i abandonats de l'antic Convent de Sant Francesc

d'aquella vila, clamà per la seva conservació i el seu trasllat a l'església parroquial de la població. El seu clam fou oït, i tres anys després (1842) aquest trasllat s'efectuava, i allí ha sigut fins ara conservat el sepulcre, monument exquisit del cisell de l'escultor napolità cincocentista Joan Nolano, que la pietat de la duquessa Na Isabel aixecà a la memòria del seu espòs difunt, Gran Almirall de les esquadres d'Espanya i Virrei de Nàpols, on va morir.

Parlen d'aquesta obra tots els viatgers literaris i tots els homes intel·ligents que l'han vist des de principis del segle; en Ponz, n'Antoni Celles, en Piferrer, en Pleyant de Porta, i tots ells fan l'elogi ampulós del sepulcre, cisel·lat amb les fineses de l'art d'aquell artista que fou Joan Marliano, conegut pel sobrenom de «Nolano», que li venia d'ésser fill del llogaret de Nola, al peu del Vesuvi.

L'obra porta les inscripcions que ens donen un document exacte de l'utilitat del monument i de la seva dedicació. Dament de l'urna, una inscripció resa: «Raymundo Cardonæ qui Regnum Neapolitanum prærogativa penè regia tenens, gloriæ civi et mansuetudine comparavit. — Isabella uxor infelix marito optimo fecit. Vixit ann. xxxxxxxxiii Mens viii. Dieb. vi. Ann. mdcxxiii». Als costats de l'urna, aguantats per dos genis, hi ha els següents rètols: A la dreta diu: «Servasti Thalamum genio dulcissime conjux. — Servandus nunc es pro Thalamo Tumulus.» El de l'esquerra diu: «Ornasti et Manes lacrimis miserabilis uxor — hand optare alias fas erat inferias.» En el basament es llegeix el nom de l'artista: «Joannes Nolanus faciebat.»

Es tracta, doncs, d'una obra de l'any 1522, que en la mort del Duc de Cardona, Ramon Folch III, duc d'Anglesola, comte d'Alba, Olivito i Palamós, senyor de Marsano, Gran Almirall i Virrei de Nàpols, féu fer la seva espolia Na Isabel. En temps de la trasllació (1842), el cadàver del Duc es conservava, vestint una camisa blanca, ben planxada, una cota de vellut color castany, calçons i sabates d'ampla punta. Duia a un costat l'espasa desapareguda, que li regalà el Sant Pare Juli II en fer-lo Capità de la Santa Lliga, portant al puny una inscripció que deia: «Julius II, Pontifex Maximus, anno viii.»

L'estructura del monument la dona la fotografia adjunta, amb

Conjunt del Mausoleu del Duch de Cardona, tal com es conserva a l'església parroquial de Bellpuig de Lleyda. (Cl. Mas.)

prou claretat, i la seva composició parteix d'un gran nínxol, dins el qual hi ha l'urna, que sostenen, amb els seus lloms, dues arpies. Damunt l'urna hi ha l'estàtua de l'heroi, recolzada damunt un drap, abraçant l'elm amb un braç i tenint a l'altra mà el bastó de comanament.

Al fons del nínxol hi ha un exquisit relleu de La Pietat, i al cim, la clau de l'arc porta les armes dels Cardona. Als costats, les pilastres finament decorades porten figures de victòries amb palmes i llorers. Quatre cariatides ploroses completen els elements figurats verticals. Damunt l'arc, dos medallons d'alt relleu ostenten figures de Victòries portant corones i palmes. En el fris superior hi han les gestes militars del gran almirall al cap del seu exèrcit, perseguint la tropa turca, entre un bosc. A la base, un relleu representa una batalla naval en terra de moros, i que és possiblement la de Mazalquivir, que donà tanta glòria i anomenada al Duc. Corona el cim un ramat amb la Verge Maria.

L'art amb què és executada aquesta obra, és l'art finíssim, gairebé plateresc, dels artistes italians del Renaixement. L'obra, duta d'Itàlia, fou col·locada a l'església del monestir de Bellpuig, que el Duc havia fundat de poc, i ocupava lloc al costat de l'Epístola. D'allí fou tret

quan, abandonat el monestir i en ruïnes la seva església, la conservació del famós monument perillava. En Piferrer la va salvar proposant el seu trasllat a l'església parroquial, on avui encara pot veure's.

Haurem de doldre'ns de la pèrdua d'aquest monument?... No ho creiem. La llei de defensa i la seva sortida a l'estranger no és fàcil amagar-la. Es tracta d'una obra que mesura uns dotze metres d'alt per sis d'ample almenys, tota de marbre. Cap de les Juntes tècniques d'Aduana d'Espanya pot deixar de considerar aquesta obra com a preciosa pel patrimoni artístic nacional, i cap deuria autoritzar la seva sortida.

Cal, però, que l'opinió es manifesti de manera que les corporacions envii a l'autoritat la seva protesta davant el sol anunci de la venda. FLAMA.

Un Encenser del segle VI al Museu Episcopal de Vich

L'encens és una goma resinosa obtinguda per la incisió feta a certs arbres dels tròpics i que al cremar-se té la propietat de produir un fum perfumat.

L'Egipte, en els temps faraònics, l'empleà en el ritual dels morts, i segurament que d'allí passà al poble judaïc, perquè segons l'Èxode el sacerdot Aaron oferia encens al Déu d'Israel, i es continuà l'ús de l'encens com s'ordena en el capítol XXX, vers. 7 i 8 del dit Èxode.

També oferien encens als seus déus els babilònics, cananeus, perses, grecs, romans i tots els pobles de l'Extrem Orient.

El poble cristià llegia en l'Evangeli de Sant Lluch com Zacaries, a l'oferir l'encens en l'altar, fou visitat per l'Angel Gabriel qui li notificà el naixement del seu fill, el que seria el precursor del Mesies promès (Cap. I, vers. 10 al 20).

L'Apocalipsis de Sant Joan Evangelista en el capítol VIII, vers. 3, diu: *Et alius Angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum: et data sunt illi incensa multa ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei*, i en el vers. 4: *Et ascendit fumus incensarum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo*, i es veu sempre el simbòlic de l'encens semblant a l'oració que com perfum puja a Déu; mes els primitius cristians adoraven al ver Déu en esperit i veritat i es congregaven en qualsevol lloc no tenint temple ni ara.

L'edict de Dacià, de l'any 249, obligava a que tot subdit de Roma cremés encens als seus déus i per això als apòstates se'ls denominava *Thurificate*, i així és que els vers cristians veien en l'encens un símbol pagà i no és d'estranyar que fins el segle IV en sa segona meitat no fes l'encens altra volta l'aparició en la litúrgia del culte al ver Déu, i a bon segur que la lectura contínua dels textos sagrats de la Santa Bíblia, dels Evangelis i l'Apocalipsi en què tan sovint es parla de l'encens ofert a Déu, degué vèncer la repugnància dels cristians d'Occident, ja que crec que l'Església Oriental li fou introduït l'ús molt abans del segle IV.

Tertulià i Climent d'Alexandria aconsellen als cristians no cremar encens, ja que és cosa material i que el ver altar és l'ànima del just i l'encens l'oració; mes sabem es cremava encens prop dels morts per embaumar l'aire, i per això el diacre de Sant Joan Clímac visita la sepultura de son bisbe i mestre al terç dia del sepeli cremant-hi encens.

Al segle V, en son últim terç, tenim ja notícia certa de que en l'Orient el bisbe encensava el chor o sigui als clergues i l'altar, i Narcís, que fou qui fundà l'Escola Nestoriana de Nisibla l'any 457, després de ésser expulsat d'Edess, explica la Santa Missa i el temple amb aquests mots: «Els clergues observen silenci i esforcen son cor per l'oració; els preveres immòbils, els diacres recollits, el poble quiet, silencios, capbaix i fervorós. L'altar és bellament coronat d'esplendor; sobre d'ell es veu l'Evangeli de Vida i l'adorable just (la Creu), els Misteris són preparats, els encensers fumen, les llànties cremen...»

L'any 580 (?) a Constantinoble tenim notícia certa de que s'encensava l'església la nit de Pasqua i segurament també en altres solemnes festes.

L'any 666 es cremà encens en l'altar de Sant Sisinni a l'església de Cremona (Itàlia). El Papa Sergi (681-701) feia cremar encens en un encenser penjat davant l'altar de Sant Pere.

Quan l'església cristiana adoptà l'ús de l'encenser, se li donà el nom

Thymiaterium, thuricremium, incensarium o incensarium, fumigatorium; mes el nom d'*incensarium* fou amb el que es denominava entre els llatins l'*acerra*, o sigui la naveta o dipòsit del perfum a cremar. L'inventari de l'església de Cirta l'any 303 no descriu cap encenser, i fins a l'inventari de l'església copta de Sant Teodor (segle VIII) no es fa menció d'un encenser; mes se sap que Constantí féu do a la Basílica de Sant Joan de Letran a Roma de dos encensers d'or, que pesaven trenta lliures, i altre amb esmeragdes i jacints, que pesava deu lliures. També donà altra encenser a la Basílica de Sant Pere.

En els mosaics de Sant Apolinari in Classe a Ravenna es representa l'arquebisbe Maximi i a son costat un tariferari amb l'encenser i naveta, tenint l'encenser forma de vas amb tres cadenes amb una anella que les uneix i es portava penjada al dit index i reduït a escala es veu que podia tenir 15 centímetres. En un dels mosaics de Sant Vital a dita ciutat de Ravenna, en el presbiteri, es veu l'emperador Giustinian al consagrar-se dita basílica l'any 545-547 i va precedit del bisbe amb la Creu a la mà, un diacre amb l'Evangeli i l'altra diacre amb l'encenser, de manera que es pot afirmar aquí son ús litúrgic.

Els encensers trobats corresponen als primers segles; entre ells deu citar-se que prop de Kairnan, dins el que fou basílica cristiana de d'Hadjeb el Aiun, s'han trobat fragments de terrissa de llànties i encensers. A Crikvine, a la Dalmàcia (Fig. 1), fou trobat a la paret exterior de l'absis un encenser amb cadenes i tapadora, tenint en tot uns 30 centímetres. La tapadora té dotze arcs trepats per fumeres i la tassa és sisavada amb tres peus, conservant-se a l'interior carbó amb senyals d'encens. L'objecte és de coure amb bella patina.

El Museu Britànic té un encenser d'argent, procedent del monestir d'Acheripvetos (Xipre) (Fig. 2), del que sols es conserva la tassa de forma exagonal, sostinguda sobre un cercle tenint bells treballs de fosa a cada

Detall d'una de les figures i ornaments del Mausoleu de Bellpuig. (Cl. Mas.)

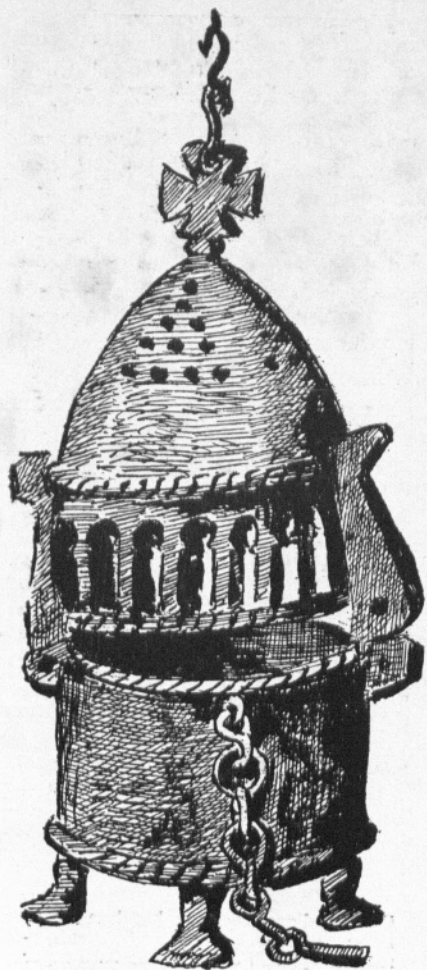

Fig. 4. — Encenser trobat en les ruïnes de Volubilis (Egipte). (D. de M. Golferichs.)

cara, on tenen representació el Crist, la Verge i quatre Apòstols.

Procedents d'Egipte es compten molts encensers d'antigues esglésies coptes, entre ells un de triangular llis amb ses cadenes (Fig. 3).

A Kasar Faraun, prop Mulay Idris, o siguin les runes de Volubilis a la Mauritània Tingitana i dins d'un edifici que es creu fou basilica, fou trobat un encenser de bronze amb tassa cilíndrica amb tres peus i

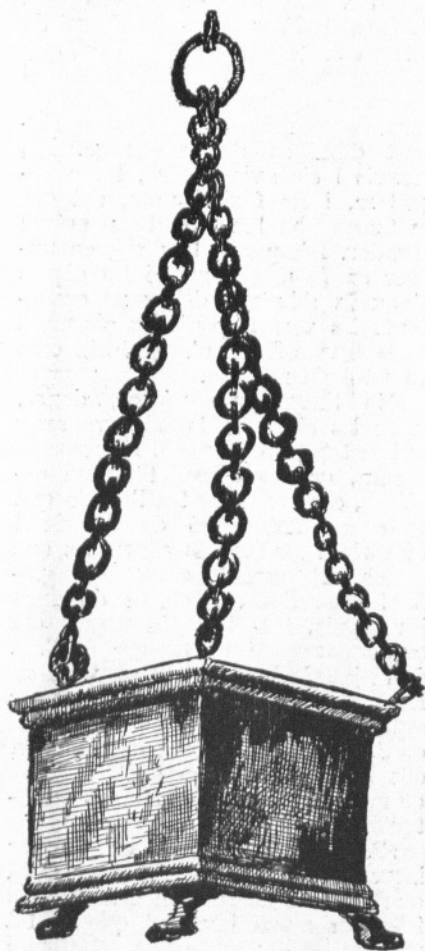

Fig. 3. — Encenser copte del segle vi (Dibuix de M. Golferichs.)

tapadora amb galeria trepada i cúpula amb forats, acabada per una creu de la que era sostingut per una cadena. Té la particularitat de que el braseret o tassa estava subjecte a la tapa per uns pernys, de mode que l'un era xarnera i l'altre era per obrir (Fig. 4).

Avui posseeix el Museu Diocesà de Vich un encenser que figurà a l'Exposició Universal de Barcelona del 1888 com propietat del senyor Macià i de quin encenser feu un bell article en *L'Avens* el senyor Puiggari (Fig. 5). Dit encenser és petit, de cosa de 16 centímetres d'alt, fos en bronze en planxes i soldades de manera que formen un vas de sis caires i en caires saltats tres peus en forma de grapa d'ocell de presa i en els mateixos caires unes gafes de metall retallat en forma de cap de moixó juxtaposats amb un orifici al mig on estan subjectes tres cadenes d'uns 36 centímetres, unides per una anella. Les sis cares del vas són d'igual motllo, no tenint altre dibuix que cercles. L'amic Macià manifestà que fou descobert dins un mur del cementiri de la Col·legiata de Lladó i que tenia encara carbó i encens quan el trobà.

Les qüestions d'estètica urbana

El Foment de les Arts Decoratives no pot restar indiferent a les qüestions suscitades darrerament per motius d'urbanització i reforma de barris antics: reclamem serenor, per no barrejar a les coses apassionaments que res tenen que veure amb aquestes qüestions d'estètica.

No són pas, certament, iguals les valors del personatge a qui el poble vol honorar, com l'obra de l'artista encarregat de monumentar l'obra del poeta o del polític; tampoc és igual que l'artista faci pel seu caprici o desfici sobre la ciutat, sense que hi hagi una forma de control en la qual l'opinió pugui descansar.

Nosaltres entenem que deu acabar l'anarquia de l'arquitectura i embelliment ciutadà, aquesta anarquia que ha fet de nostra Barcelona una ciutat afrosa, i ens plau que des de l'Ajuntament es vulguin emprendre obres que poden portar-nos a la necessitat d'aturar tanta dissonància, obligant a tothom a passar per un adreçador intel·ligent que representi a la ciutat.

Però tenim por que tots els esforços que es facin i les opinions que es donuin, de poc o de res valdran, si no es va de dret a la creació d'un organisme neutral a l'Ajuntament que, a manera de Junta de Museus, sigui dictaminadora de quant afecti a l'ordre i embelliment de la ciutat.

Se'ns dirà que l'Ajuntament té ja una secció de facultatius per dictaminar tots els permisos d'obres. Evident. Però no podrà negar-se que aquests senyors, pel seu caràcter de funcionaris, senten la pressió dels regidors que sovint no miren altres interessos que els de llur política, ja que ella els ha donat un lloc a la Casa Gran.

Si no fos així, no s'explicaria que aquest cos de facultatius donés caràcter de

Fig. 2. — Encenser procedent de Xipre, al Museu Britànic. (Dibuix de M. Golferichs.)

En el segle x era molt estès l'ús de l'encenser amb cadenes, i així es veu representat en el llibre dels «Comentaris de l'Apocalipsis» que es conserva a la Seu de Girona, còdex que il·luminà Emeterius a Còrdova l'any 975 i en el que es veu al foli 148 l'àngel amb el Thuribulum mes de forma de copa amb peu i tapadora i aqueixos còdexs són còpia dels siríacs, que foren traduïts i estesos per tot el Nord d'Àfrica i còpies per l'*Escliptorium* de Lucini a Hispàlia (Sevilla).

A Catalunya estaven en ple ús els encensers, ja que consta en el testament del bisbe d'Elna Rigolf, firmat l'any 915: *incensarios duo cum cathenis argenteis*.

L'encenser del Museu Episcopal de Vich, sembla del segle vii i podria ésser dut del Nord d'Àfrica, perquè és objecte fet a tipus de gran producció, això és, de fàcil muntura, elegant i d'efecte, i tingui's en compte que els imperials del Nord d'Àfrica dominaven les costes del Mediterrani, en particular les Balears i Catalunya, on deixaren belles mostres del seu art encara gens estudiat.

MACARI GOLFERICHS.

Fig. 5. — Encenser del Museu Episcopal de Vich, segle vii (Cl. Thomas.)

producció d'aquest expositor. Realment, demostra posseir una tècnica bona, que no desdiu d'empendre obres que pel seu tamany presenten fortes dificultats.

monumental a l'afrosa façana de la Cambra de la Propietat, ni hauria consentit l'emplaçament del monument de Pi i Margall a l'encreuament de la Diagonal si no s'ajustava a les proporcions del lloc i a llurs punts de vista.

Ara, un fet passat, portarà grans trastorns al qui s'atreveixi a oposar-se a la col·locació d'un nou monument que per sa forma i desproporció vingui a engruixir la suma de desencerts que patim els ciutadans de Barcelona. Tots estem d'acord en la censura quan l'obra ja no té remei; però ningú cura d'oposar-se a la continuació del sistema equivocat. Per això nosaltres desitgem portar a l'opinió pública nostre pensament, per això ens atrevim a recomanar al senyor Batlle la creació de la *Comissió d'Estètica Urbana*, formada per les entitats afins a la tasca que se'ls confia.

Sols així quedarà salvada la dignitat artística, i l'Ajuntament restarà al marge de la responsabilitat, traspasant-la als qui, de fet, estan capacitats.

EL FOMENT DE LES ARTS DECORATIVES

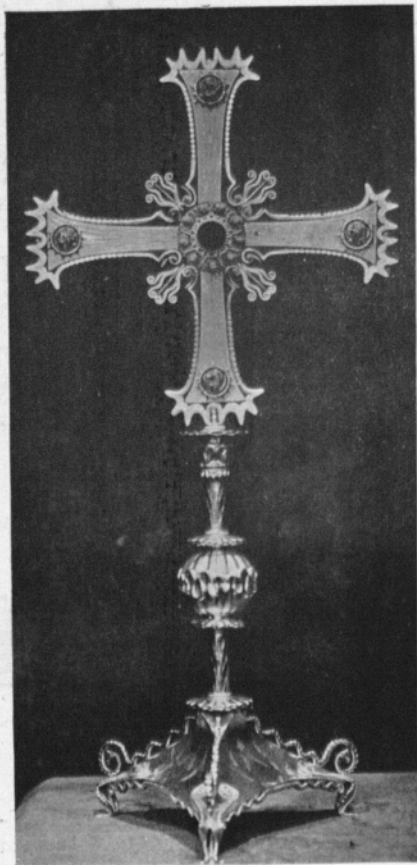
LES EXPOSICIONS

Esmalts d'en Ricard Arrue a les Galeries Laietanes. — En Ricard Arrue, artista basc, exposa una col·lecció d'esmalts en aquestes Galeries. La tècnica és reeixida i l'ofici conreat amb amor. L'art d'aquest esmalador oscil·la entre les reminiscències de l'esmalteria cincenista de Limoges i el modernisme basc, derivació del modernisme germànic o coincidència amb ell.

Es rar veure en les proves d'esmalteria d'artista la correcció que, salvant escassos bufats de mulla, s'observa en la

Fig. 1. — Encenser procedent de Dalmàcia. (Dibuix de M. Golferichs.)

Creu d'altar destinada al Temple de la Sagrada Família. Projecte i execució de R. Sunyer

El pintor Guinart a les Galeries Laietanes. — A l'hora d'aparèixer aquest número serà oberta en aquestes Galeries una Exposició del pintor Francesc Guinart, del qual publicarem en passats números el quadre «El Mercat», exposat en l'exhibició col·lectiva d'«Els Conreadors de les Arts».

Ceràmiques d'en Bonet a les Galeries Laietanes. — Des del dia 22 del passat desembre és oberta a les Laietanes l'exhibició de ceràmiques d'en Melcior Bonet.

Dibuixos aquarellats d'en Josep Gausachs a can Dalmau. — Fou oberta a les Galeries Dalmau, del 15 al 31 del mes passat, una interessantíssima exhibició de dibuixos aquarellats del notable artista en Josep Gausachs.

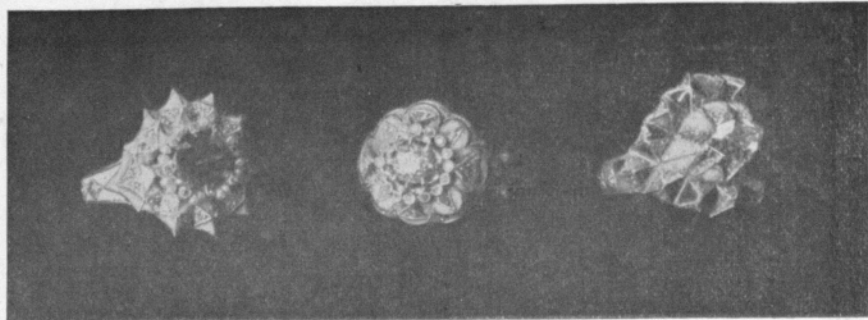
Aquests dibuixos revelen un gran temperament d'artista. Comporten, dins la seva simplicitat, una quantitat de sensacions verament portentosa. L'esperit de l'artista cospa de les coses els elements suggestius, purs, nets, excel·lentment triats i exposats d'una manera concisa i bella.

Dins la seva modèstia aparent, l'exposició d'en Gausachs afirma l'existència d'un ver artista, i això no és poca cosa.

Exposició de l'Agrupació d'Artistes Catalans a can Dalmau. — Dins la primera quinzena de l'actual mes tindrà lloc a can Dalmau l'exposició col·lectiva de l'Agrupació d'Artistes Catalans.

Exposició Colom a can Dalmau. — S'anuncia per al dia 20 del corrent, a les Galeries Dalmau, l'obertura de l'Exposició de pintures de l'eminent paisatgista en Joan Colom, que, segons impressions rebudes, promet ésser interessantíssima.

Exposició a can Dalmau de l'escultor Marés. — L'escultor Marés anuncia una exposició de les seves obres

Anells, projectats i executats per R. Sunyer

a les Galeries Dalmau dins la segona quinzena del present mes de gener.

Exposició d'en G. Capdevila a les Galeries Malméd. — A les Galeries Malméd és oberta una exposició de les obres del conegut artista en G. Capdevila.

Aquest pintor, especialitzat en la

pintura de flors, és prou conegut del nostre públic per a que calgui donar a conèixer les distintives de la seva personalitat.

Algunes notes de paisatge, interessants, barbotegen una visió de la color i de la realitat diversa de l'art massa dolç de les seves florestes, i és en aquestes notes on l'art d'en Capdevila es revela més interessant.

En Ramon Sunyer

Amb motiu de la seva exposició a les Galeries Laietanes, ens fou demanada una presentació d'aquest artista, que figura en el Catàleg de l'exhibició. L'obra meritíssima d'en Sunyer i la seva personalitat i activitat dins el nostre món artístic, són allí exposades segons el nostre veure i entendre. Seria va un comentari divers en la lletra i igual en el fons, de manera que, com a comen-

tari a l'exposició d'en Sunyer, ens limitem a reproduir aquí el que diem allí:

«A instància d'amics, en Ramon Sunyer inaugura en aquestes Galeries una exposició de les seves obres, amb el desig de fer-les conèixer del gran públic més enllà dels límits del seu obrador i del cercle de les seves coneixences abundoses. Els que li han donat entenent de mostrar-se així

Portapau de l'Abadia de Montserrat, sobre fons d'agata
Projecte i execució de R. Sunyer

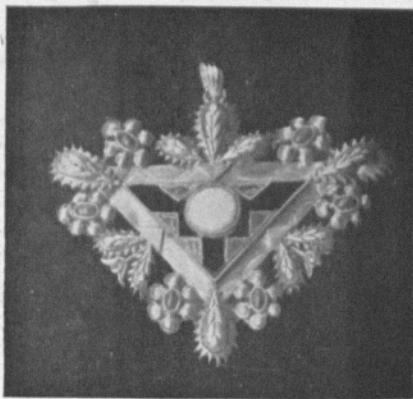
Cimera d'argent de la bandera de la Lliga Espiritual de N.ª S.ª de Montserrat. Projecte i execució de R. Sunyer

al públic, m'han fet l'honor de demanar-me uns mots de presentació d'aquest artista, al qui m'obliga, d'altra banda, una bona i llarga amistat, i un interès per la seva producció que he vist i he pogut seguir des dels seus inicis. Compto, doncs, per complir la comanda, amb dues coses bones: el gust de fer-ho i el coneixement de gairebé tot el que ha produït d'important aquest artista des de la seva adolescència ençà.

«En Ramon Sunyer és argenter per una tradició secular de família. En el volum del segle XVIII dels «Llibres de Passantia» del Gremi de Mestres Argenters de Barcelona, que es conserven a la Biblioteca del Museu de la Ciutadella, hi han els noms dels seus avantpassats signant dibuixos de mestratge. Els besavis i els avis encara, foren argenters, i ho fou el pare, del qui en Sunyer ha heretat el seu actual obrador. D'aquesta tradició, en Sunyer en fa una honor, i les còpies d'aquells dibuixos dels seus ascendants les veureu penjades als murs de la seva oficina d'argenteria com un títol de noblesa.

«En Sunyer va néixer, doncs, entre les eines de l'ofici i va anar creixent tot aprenent-lo. D'aprenent encara, que es quan el vàrem conèixer, era concorrent a l'escola que sostenia l'Associació de Joieria i Plateria, i acudia als concursos que anyalment aquella corporació gremial convocava. Els seus dibuixos juvenils, tots imbuïts encara del modernisme naturalista que en l'art de la joieria havia posat en voga en Lluís Masriera, eren distingits per aquells mestres de l'ofici que feien de Jurat i sabien apreciar el que en ells hi havia de bon gust, d'afany de nous camins i afortunades orientacions.

«Poc temps després en Sunyer ingressava a l'acadèmia d'en Gali, que era com un rusc on brunzien les frisances d'una joventut que ha fet molt en la darrera etapa artística, i allí primer i a l'Escola de Bells Oficis després, completà la seva edu-

Penjoll d'or, pedres i esmalt, per R. Sunyer

cació artística, orientà el seu gust i formà el seu esperit.

«Del barroquisme galinenc, en Sunyer en va passar, com tots els deixebles d'en Gali, una febrada. Dins d'ell aparegueren les joies de la seva primera tongada de treball, en les quals predominava l'escultura del cisell. Després, l'estudi dels mestres del passat, atenta i amorosament practicat, amb la còpia de tots els dibuixos de mestratge dels «Llibres de Passantia» i amb l'examen de la producció dels mestres florentins del xv i del xvi afinà la seva producció i la portà a unes característiques ben determinades. Dins la joieria, doncs, pot dir-se que ell creà aquesta corrent renaixentista actual, a la qual s'han adherit una sèrie d'elements artístics valuosos que n'han fet una cosa típica dels nostres dies.

«A part de la seva obra de joier, en Ramon Sunyer ha dedicat una part de les seves aptituds i dels seus esforços a l'estudi de l'orfebreria religiosa, que ha conreat amb gran encert. De la restauració litúrgica catalana, que han empresa els Amics de l'Art Litúrgic, en Sunyer n'ha sigut l'orfebre. D'aquest aspecte de la seva labor en parlen de manera prou eloqüent algunes de les obres ara exhibides, tals com la creu destinada al temple de la Sagrada Família i el portapeu del monestir de Montserrat. Així mateix, entre altres obres que porta fetes, el bàcul del bisbe Guitart, el cimell de la bandera de la Mancomunitat, el de la de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat i tantes altres.

«Heu's aquí, doncs, una idea de qui és i del que ha fet aquest artista, qui ha sapigut elevar el seu ofici a la categoria d'art i elevar aquest art a la categoria d'un element de la restauració de les arts sumptuàries de la nostra Catalunya, que són part de la seva glòria.»

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

De Pobra de Mn. Gu- diol «Els Trescentis- tes Catalans»

Orientació artística de la pintura trescentista

Si volguéssim sintetitzar en poques ratlles quina fou la via seguida per la nostra pintura del trescents, i en dir nostra hem de referir-nos a la catalana, entenent com a tal la que florí en terres que van des del Cinca a l'Ebre i des del Mediterrà fins a les Corberes, tindriem de dir que el nostre art pictòric constitueix la modalitat central de les terres de llengua catalana i que, abans que la mallorquina i la valenciana, es va despendre de la influència italiana, per adoptar les normes artístiques i maneres que li venien de l'altra part dels Pireneus; pastant amb aquestes darreres i els records cada dia més febles de l'influx italianista, unes obres de gran força i reveladores de la facultat que de sempre han tingut els catalans de fer-se les coses pròpies ans que fer-les noves (1).

L'ambient de romanisme que respirava l'art de la pintura catalana a finals del segle XIII, i que veiem combinat amb records orientals bizantinistes, es modifica sobtadament, quan som a la tercera dècada trescentista, en virtut de la força que portava una invasió de l'art de Itàlia; invasió que fins ara ningú ha sapigut precisar o explicar bé si va introduir-se directament per mar i sens la intermediació de cap mena, o si ens entrà pel portell de la garba d'artistes que es reuniren en la Cort pontifícia d'Avinyó, on havien anat amb motiu de preparar convenient estatge als pontífexs allunyats de Roma (2).

A Mallorca hi afavoria un major influx italianitzant la seva especial situació dintre el mar, la qual cosa li ocasionà un isolament artístic que li mantenia la permanència del corrent italianista quan hi fou entronitzat. La independència eclesiàstica respecte la província tarragonina, a la qual estaven lligades les demés diòcesis de llengua catalana, podien ésser nou motiu per afavorir-hi la introducció de l'art italià, que es fa ben patent en les obres pictòriques que conservem d'aquella centúria, donant testimoni d'un fet que és innegable, per més que fins al present no han pas arribat o corroborat els documents coneguts.

València acceptà igualment el corrent italianitzant, fent-se la seva i produint obres d'alta bellesa i

(1) Josep TORRAS I BAGES: *La Tradició Catalana*, part I, cap. VI.

(2) Emili BERTAUX, en la *Histoire de l'Art*, de l'André Michel, vol. III, p. 746.

L'orfebre Ramon Sunyer en el seu obrador.

(Cl. Arenas.)

finura. Sapigudes són les relacions que la ciutat del Túria sostingué amb les terres de la Península Itàlica, les quals li enviaren nombrosa colònia mercantil (1) que prou degué contribuir a què veies amb més d'entusiasme que no pas la terra catalana les empreses de dominació que alguns dels nostres monarques del trescents emprengueren a l'altra part del Mediterrà. L'Humanisme llatí distingí en gran manera als escriptors llevants.

L'altre reialme de la Confederació, o sigui la terra aragonesa, rebé més debilitat que no pas els altres dependents de la mateixa corona d'influx italianitzant, tota vegada que devia passar ja intervingut pels artistes de Catalunya i de València.

El fet és que la pintura senesa, envers l'any 1325, anà intronitzant en el nostre país ses games de colors clars i delicats, en què foren fets els quadres murals amb què en Ferrer Bassa ornà el departament dedicat a l'Arcàngel Sant Miquel, en el claustre de Pedralbes.

Aquesta invasió italiana fou sentida pels pobles del nord, de manera que el Fierens Gevaert ha dit que l'art flamant primitiu ve a ésser l'expressió afeblida d'un art sobirà i profund com és la pintura italiana del trescents (2). A Mallorca i a València l'art senès s'hi obrí igualment el camí, amb la diferència de

(1) Francesc ALMARCHE VÁZQUEZ, en el *Archivo de Arte Valenciano*, quadern de 1920, ha donat a conèixer una curiosa sèrie de documents, pels quals pot estudiar-se la relació que hi havia comercialment entre la ciutat de València i la de Florència, citant el nom de diversos negociants florentins que pels anys de 1388 estaven establerts o tenien habitació a la dita ciutat. L'assenyalar aquest fet no pretenim negar que a Barcelona hi hagués també un cert nombre de mercaders genovesos, florentins i venecians.

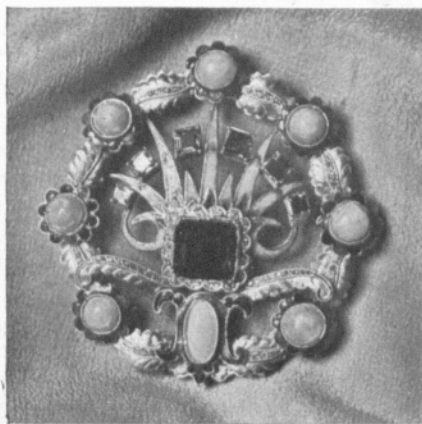
(2) *Les primitifs flamands*, vol. I, p. 4.

que s'hi parà i arrelà més fermament que a Catalunya, on la manera d'ésser de la gent la portà a donar forma nova i peculiar i personal a aquesta influència, que es combinà amb detalls d'accentuat realisme. Tal combinació de l'element foraster amb el propi arribà a finals de segle a donar la més alta expressió de l'art de la pintura, en les obres d'algun artista.

La penetració senesa en la nostra pintura degué fer-la més l'ambient general que no pas l'obra i vàlua personal de determinat artista. El ja citat Ferrer Bassa, que és el més giotista dels nostres pintors, no sabem pas que hagués anat a Itàlia o s'hagués ocupat en treballs fets en els palaus del Papa d'Avinyó, on hagués estat convivint en la companyonia d'uns mestres vinguts d'Itàlia (1). Ell, del qual tenim documents des de l'any 1324, es diu sempre pintor, enlloc dóna ni tan sols indici d'haver viatjat fora de la seva terra.

Els dos Serra, pintors, donen manifestació d'haver-se afeblit força l'influx de la península llatina-oriental; essent molt de notar que, per més que doni proves de major adhesió a les ingerències itàliques l'art d'en Pere Serra que el del seu germà, el corrent general de la nostra pintura mirada cada dia més per sobre els Pireneus, guanyant en personalitat i independència, sobretot quan pot manifestar-se en tot son relleu l'obra excelsa d'en Lluís Borrassà, que assenyala el punt culminant a què arribà la nostra pin-

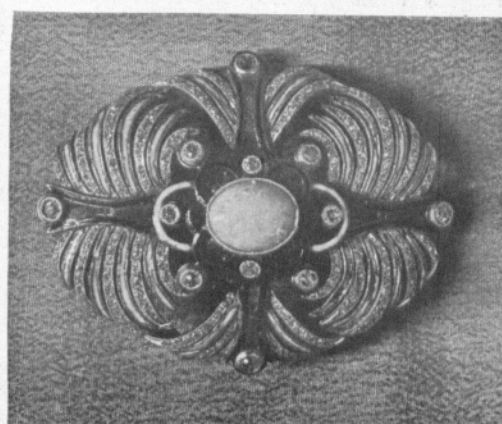
(1) El Bertaux vol fer al Ferrer Bassa deixeble del Simone Martini, i diu que sens dubte el pintor català degué treballar a la vista del mestre senès. En preguntar-se si en Bassa anà a Avinyó, com tants d'altres artistes vinguts de país llunyà, no deixa de fer constar terminantment que cap document dóna d'això la prova. (Obra citada, p. 745.)

Fermall d'or, esmalts i pedres. per R. Sunyer

Collar d'or i argent amb esmalts, per R. Sunyer

Fermall d'esmalts, brillants i pedreria, per R. Sunyer

M. FERNAND DAVID
Senador ex-ministre de França, Comissari general de l'Exposició Universal de les Arts Decoratives de París, que presideix la Comissió Francesa que es troba a Barcelona, per a promoure l'aportació al gran certamen.
(Cl. H. Manuel, París.)

tura; com i també el seu temps representa el de major esplendor polític per Catalunya. A finals del segle XIV, la pintura catalana arribà a suplantar a la pisana a Cerdeya (1).

No es pot creure gaire en influències forasteres vingudes sobtament, ni tan sols és acceptable que l'influx personal de certs artistes trasbalsés tot lo del seu temps, donant nous viarany a l'art. Els artistes antics, com ja hem manifestat en un dels anteriors capítols, vivien molt més isolats que no pas els dels nostres dies, i la dificultat de comunicacions havia d'ésser un obstacle gros perquè fes sentir-se l'influx d'ells sobre els altres.

Tenim feta una llista dels pintors forasters, o que ho semblen, que habitaren a Catalunya durant el segle XIV, i per ella, menys que per altre viarany, pot explicar-se la invasió italianista. A judicar pel seu nom, podríem creure vingut del Nord el mestre Anfós de Bruges que surt en la documentació rossellonesa de finals del segle XIII i primera meitat del següent; però, a més de que per res es confirma la seva condició de flamenc, resulta que escassament podia influir en res un pintor associat amb en Ramon Frener, i que s'ocuparia de treballs de seller. Poc sabem, també, del Joan Gil, pintor torcimany del Rei de Tunis, al qual en 1314 recomanava al Rei Jaume II, no havent-hi, com no hi ha, esperança de que tingués transcendència la seva obra en el nostre país, on no consta que hi habités. El pintor Esteve de Burgos es titula d'Osca, i sols sabem d'ell que feia imatges de cera, destinades a servir de presentalles. Del pintor Antoni Sena, de l'any 1560-64, sabem que habitava a Barcelona; però de la seva condició d'italià senès únicament podria donar-ne indicati el seu nom. Lo mateix s'ha de dir del Joan Senis, de l'any 1399.

Durant la segona meitat del segle surt a Saragossa un pintor, de nom Enric de Brussel·les, del qual es sap que havia pintat en un drap la imatge de la Mare de Déu, que el

Rei feia abonar pel preu de 16 florins d'or. Del mateix nom són un Nicolau i un Joan de Brussel·les, que en 1376 es llogaren a l'Arquebisbe de Saragossa per obrar en les cases i capella del prelat Lope Ximénez. I que potser sien els mateixos que trobem a Barcelona, respectivament, en 1402 i 1393; constant del Joan que havia sigut condemnat per diferents robatoris i malifetes.

A 3 d'agost de 1373 el Rei Cerimoniós, des de Barcelona, demanava al comte d'Armanyol que donés càstic al pintor Joan de Bruges, que havia promès pintar un retaule i, cobrades algunes quantitats, havia fugit.

Ja avançada la segona meitat del mil trescents, ens topem amb en Francesc Mulner, escultor, que treballà en la Catedral de Barcelona i del qual sabem que pintava o perfilava els carreus de les voltes de la mateixa església, vivint a Barcelona des de 1360 a 1391, i fent l'efecte que era més un escultor tallista que un imaginari. Francès, de Rodez, en Rouergne, fou en Pere del Lac, el qual en 1388 pintava retaules a Illa, en el Rosselló. Una carta reial de Joan I, datada en l'any últimament citat, parla del pintor Francesc Jaco Tormo o Touno, al qual el citat monarca desitjava que vingués a Catalunya, per més que no consta amb certesa que arribés a realitzar-se el tal viatge.

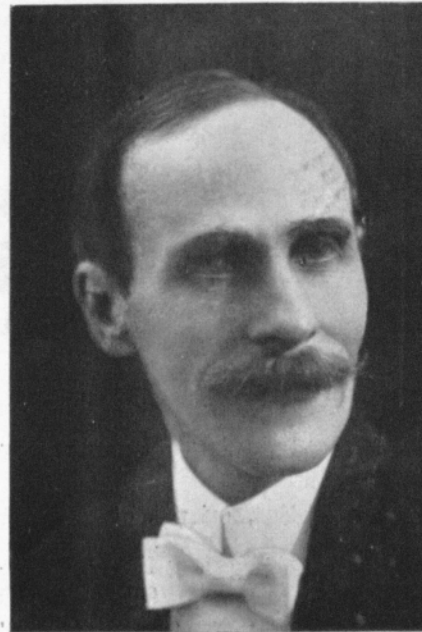
Belga, de Liège, seria en Jaume Loris, del qual, en 1397, els procu-

radors de la confraria de Sant Eloi de Manresa devien reclamar el compliment d'un contracte, al qual aquell havia fet fallida. Francès sembla que seria el Germà montserratí ermità Antoni, de Verjús, el qual, després d'haver sigut escrivà de la Cambra reial, ingressà entre els que ocupaven les ermites de la santa muntanya catalana, el qual, en 1392, era recomanat pel Rei al Prior, ja que havia donat proves de sa traça oferint dues petites pintures al monarca aragonès.

Com es veu, no hi ha entre aquests noms, pel que ens ha donat a conèixer en els nostres dies l'antiga documentació, cap personalitat de relleu artístic per a suposar-la exercint una influència decisiva en la nostra pintura. Sols, pel que es refereix a València, és possible adduir l'estada del florentí Guerau de Jacobo, qui ha sigut identificat amb el Guirardo Starnina. En el mateix temps hi havia també en la ciutat del Túria el germànic Marçal de Saç, el qual cal suposar que podria dur orientacions ben diverses a les italianes (1).

(1) En la col·lecció de Lluís Plandiura es conserva un interessant retaule triptic, dedicat a sant Vicenç màrtir, obra evidentment deguda a artista italià trescentista, que presenta reduït valor documental, tota vegada que tenim entès que procedeix de regió hispana diferent de la terra catalana. En una dependència de la catedral de Barcelona es pot veure una curiosa taula, portant episodis de la vida de sant Onofre, obra evidentment influïda per l'escola senesa, amb tot i que les llegendes que ostenta són en català, a diferència de les del triptic de sant Vicenç, que són italianes.

(Continuarà.)

M. PAUL LÉON
Director general de Belles Arts de França, Comissari general adjunt de l'Exposició Universal de les Arts Decoratives de París.
(Cl. H. Manuel, París.)

ció moderna, transforma els nostres interiors en una mascarada escenogràfica, que priva la vida al nostre art decoratiu al no enllaçar-lo amb la intimitat del nostre viure.

El Reglament de l'Exposició de París planteja a Europa la qüestió interessant de resoldre el problema del mobiliari que correspon als nostres temps, i assaja una prova de control de les possibilitats creadores de la nostra època. Els artistes decoradors catalans agrupats en el Foment de les Arts Decoratives, cal que concorrin a aquesta prova universal, donant una mostra ben distingible de la seva existència. Un moviment interessant de restauració de les arts decoratives ha tingut lloc entre nosaltres en aquests anys darrers. El mobiliari, els vidres, les joies, la ceràmica, els teixits, la decoració mural, la impremta, l'enquadernació, etc., han tingut creadors que han donat notes vibrants d'espiritualitat i de bon gust. L'originalitat, sortosament, no ha sigut sol·licitada a la fantasia, sinó a la lògica i a l'adaptació a la realitat de la vida d'ara, i de l'ús que els homes han de fer dels objectes. Ara és l'hora, doncs, que totes aquestes frisançes i totes aquestes inquietuds que l'Escola de Belles Arts, malauradament desapareguda, havia de canalitzar, vagin a l'Exposició de París per a mostrar-se al món: que no és tan petit ni tan mancat d'interès el valor de totes aquestes coses, perquè no sien dignes de posar-se al costat d'altres pobles més sortosos, als qui el pes de la força de les seves grans tradicions artístiques els privaran potser de moure's amb la independència creadora en què ens podem moure nosaltres.

Cal que els socis del Foment de les Arts Decoratives que es preparin per anar a París, ho facin amb l'esperit ple d'una gran amor per al prestigi nostre. Cal que a París hi portem una mica d'olor terral, feta gràcia, en les coses d'ús. La petita Catalunya té essències desconegudes i tons que alguns dels nostres artistes han sabut plasmar en obres moderníssimes, i partint d'aquesta posició amorosívola i entusiasta, la lògica, que és la norma del bon gust, ja es cuidarà de fer el restant.

Cal vibrar; cal encendre en la forn del nostre sentiment aquella flama que a Catalunya ha fet tantes

El Foment de les Arts Decoratives de Barcelona, a l'Exposició Internacional d'Arts Decoratives a París

La Junta del Foment de les Arts Decoratives de Barcelona, d'acord amb el Comitè Oficial d'Espanya i amb els seus delegats els professors D. Rafel Domènech i D. P. M. de Artiñano, que es troben a Barcelona, organitza una aportació col·lectiva al gran Certamen mundial. S'ha concedit al Foment el dret a una instal·lació que reuneixi en un nucli l'aportació dels seus associats, i així mateix el dret de fer l'admissió amb el Comitè de Barcelona de les obres que han d'anar a l'Exposició referida.

Els socis del Foment de les Arts Decoratives gaudiran de les següents avantatges:

a) Instal·lació franca, així com les despeses d'il·luminació, vigilància, assegurança, col·locació i transports.

b) Les obres o conjunts exposats aniran directament a París, depenent llur admissió del Comitè organitzador de Barcelona.

c) El Foment de les Arts Decoratives farà el projecte d'instal·lació total per a donar una idea de conjunt har-

mònic dels objectes exposats, així com procurarà les vitrines per als objectes delicats.

d) Els senyors socis que desitgin concorrer a la susdita exhibició poden dirigir-se per lletra closa al Sr. Secretari del Foment de les Arts Decoratives, carrer de Mont Sió, 5.

No cal dir la importància que té el pòquer reunir l'activitat industrial-artística dels socis del Foment de les Arts Decoratives de Barcelona en un conjunt dintre la

Secció Espanyola de l'Exposició de París. Exigint el Reglament d'aquesta, i essent condició precisa per a l'admissió el que les obres sien veritables creacions de l'Art modern, rebutjant-se tot el que siguin transformacions o adaptacions dels estils històrics, aquesta manifestació ha de donar una idea clara de la potència creadora dels nostres artistes decoradors, que han reaccionat valentment contra la moda invasora del renaixementisme espanyol, que, demés de no avenir-se amb l'aire i proporcions de l'habita-

LOUIS NICOLLE
Secretari general de l'Exposició de les Arts Decoratives de París.
(Cl. H. Manuel, París.)

(1) Carlo ARU: *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1911-12, p. 510.

Adolf Fargnoli

coses de miracle. No es va a una Exposició a ensenyar mostres de la producció pròpia, sinó a afirmar l'existència d'un nucli espiritual davant de tot el món.

D'aquí pocs dies el Foment de les Arts Decoratives i el Comitè de l'Exposició a Barcelona rebran l'ambaixada de les il·lustres personalitats franceses que vénen a organitzar l'aportació nostra al gran concurs.

Ve presidida, aquesta ambaixada, per l'ex-ministre de França Ferran

David, Comissari General de l'Exposició, i per Paul Léon, Director General de Belles Arts de la veïna República. La formen, demés, monsieur Charneille, Director de l'Exposició Comercial Francesa; Nicolle, Secretari General de l'Exposició, i M. Gosselin, Conseller Tècnic. Aquestes personalitats passaran uns dies a Barcelona, orientant-se relativament a les forces que podem aportar al gran concurs. Els il·lustres hostes seran atesos per una Comissió que els rebrà mostrant-los la riquesa artística i arqueològica de la nostra ciutat en formació. Es projecta una excursió dels visitants a Tarragona, i el Foment de les Arts Decoratives els obsequiarà amb un banquet d'honor a l'Hotel Ritz, al qual seran invitades les personalitats intel·lectuals lligades amb França per les seves institucions d'art i de cultura i les de la Colònia Francesa a Barcelona.

Cal esperar que l'esforç i l'entusiasme dels nostres artistes decoradors farà el miracle de que el nostre nom brilli en mig del concurs mundial, si no amb l'esclat dels pobles poderosos, amb la intensitat dels pobles vius.

Les arquetes d'Adolf Fargnoli

Adolf Fargnoli és un artista gironí, abrandat d'amor a l'ofici, ha fet un culte del seu treball manual i n'ha poetitzades totes les incidències. Potser, en el fons, Fargnoli és un poeta que no té millors paraules per a expressar-se que aquestes be-

lles arquetes que, pel sol fet d'ésser tallades i guarnides amb tanta amor, surten de les seves mans plenes del prestigi de l'obra verament artística.

A l'entorn d'aquestes petites produccions Fargnoli hi broda, amb els títols, una terenyina d'evocacions sentimentals: «La capseta del cor petit», «La capseta de l'enyorament», «La capseta de l'amor que torna»... Certament aquests títols serien ridícols si l'art que hi ha en aquestes capsetes no tingués la dignitat suficient per a suportar-los, de manera que els títols són per al crític una forma sòlida de control de la valor artística positiva de les obres d'aquest obrer d'ànima exquísida.

En Fargnoli, aquesta vegada, a més de les seves capsetes ja famoses, exposa una sèrie de peces de gerreria de Guart, bellament decorada amb dibuixos incisos, seguint una vella tradició popular de ceràmica gironina, i entre els quals hi ha models verament reeixits.

Caldria, però, que l'artífex reaccionés un poc contra l'excessiu germanisme d'algunes de les seves obres. La tradició nostra li donarà bons models on el seu esperit despert i vibradis hi sabrà descobrir nous camins d'inspiració.

Saludem, però, una vegada més, amb en Fargnoli, l'obrer que sap fer de l'ofici un culte i del treball un art.

«La capseta joganera.» — Exposició Fargnoli a les Galeries Laietanes

RENART

Reproduccions
Enquadraments d'art

Diputació, 271
BARCELONA

Construcció i Decoració
Fàbrica de parquets
Fusteria mecànica

Bastús, Queraltó i C.^a

Carrer de Santa Elena, 4 i 6
TRANSVERSAL ALS DE RIERETA I CARRETES
Tel. 284 A. BARCELONA

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

RIGALT, BULBENA i C.^a

VIDRIERIA D'ART I INSTAL·LACIONS

CASANOVA, 32 (entre Corts i Sepúlveda)
TELÈF. 5343-A. BARCELONA

Fusteria d'Obres i d'Estils
Ebenisteria · Instal·lació d'Establiments Comercials i Despatxos

VÍDUA de F. CASAS

SECCIÓ DE PERSIANES
COLISSES ENROLLABLES

Diputació, 119 i 121 Tel. H. 860
BARCELONA

**Mobles Artístics
de Roten (Jone)**

Fàbrica:

Passeig de Gràcia, 115

BARCELONA

H. Blanco Bañeres

Call, 21 (Pl. S. Jaume). - Telèf. 190 A.

ALFOMBRES
TAPISSERIES
CORTINATGES
LLENCERIA

TAPISSOS PERSES I D'ESMIRNA
NUSATS A MÀ

Areñas

FOTOGRAFIA

EXPOSICIONS

Procediments pigmentaris

Venda d'obres

Gomes

i objectes d'art

Tintes

Antiguitats

Carbons

Decoració

Esmalts

Mobles

Corts, 670 (junt al Ritz)

TALLERS DE FUNDICIÓ
ELABORACIÓ I RESTAURACIÓ DE
METALLS

Octavi Domènech

Tallers, núm. 45 (DAVANT JOVELLANOS)
TELÈFON 2705 A.

BARCELONA

GALERIES DALMAU

PASSEIG DE GRÀCIA, 62 - TEL. 1172 G.

**BELLES ARTS
EXPOSICIONS**

SECCIONS DE: MATERIAL PER ARTISTES
MARCS, MOTLLURES
OBJECTES D'ART
LLIBRERIA
ANTIGUITATS

MIGUEL BECH

Construccions
i Decoració
en guix i pasta

URGELL, 165 Tel. 590 G.
BARCELONA

LLONES, LONETES, LLANETES
I ALTRES TEIXITS

TOLDOS, VELAM, BANDERES
I SIMILARS

TENDES DE CAMPANYA
DE DIFERENTS MODELS

CONFECCIÓ DE TOTA CLASSE
DE TREBALLS DEL RAM

G. ESTAPÉ

PASSEIG DE SANT JOAN, 8

TELÈFON 203-S. P.

BARCELONA

JOAN BUSQUETS

Casa fundada l'any 1840

MOBLES ARTÍSTICS DECORACIÓ
OBJECTES PER A PRESENT

Exposició, Despatx i Tallers:

Passeig de Gràcia, 36 - Tel. 5314 A. - Barcelona

GALERIES LAYETANES

Corts Catalanes, 613

Tel. A. 4902

EXPOSICIONS D'ART
TAPISSOS
LÀMPARES
DECORACIÓ

CONSTRUCCIÓ DE MOBLES
D'ESTIL

L. Malmedé

Antiguitats i objectes d'art
EXPOSICIONS

Passeig de Gràcia, 68

València, 255

PERFUMS
MYRURGIA
BARCELONA

FÀBRICA DE MOTLLURES

MARCS

TALLER DE TAPISSERIA I DECORACIÓ
GILABERT i MAÑÀ
ANTIGA CASA ROSELLÓ

Es tallen fundes i confec-
cionen tota mena de cor-
tinatges. • Especialitat en
sillons de gran confort.

Rambà Catalunya, 68 • BARCELONA

Treballs en
pedra artificial

Joan Minguell

Aribau, 137 i 139

BARCELONA

SERRALLERIA ARTÍSTICA PER A OBRES
J. PANYELLA I C.ª

BARCELONA

Làuria, 131

(xamfrà Diagonal)

Telèf. 2178 G.

CASA MIQUEL RIUS

Enquadernacions d'Art
Enquadernacions de Biblioteca
Enquadernacions Editorials

Zellers: Carrer de Mallorca, n.º 207

BARCELONA

Pintura : Paper : Decoració

Manuel Coromínas

Astúries, 14 Tel. 394 G.

BARCELONA (G.)

FUSTERIA

ENRIC TARRAGÓ

Taller de Construccions:

Consell de Cent, 283 Telèf. 4752 A.

Fàbrica d'elaborar fusta:

Roger de Flor, 132 Telèf. 327 S. P.

TALLER D'EBENISTERIA
de

FREDERIC ORRI

Construcció de mobles

• de totes classes •

Aribau, 226 Telèfon 2091 G.

BARCELONA

TEL. 813-S. P. GRANVIA, 643

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Príu Maríné

Taller de daurats • Altars • Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

Consell de Cent, 368 Barcelona
(entre Bruch i Girona)

EXPOSICIÓ
Compra i Venda d'Antiguitats

J. Valenciano

Corribia, 2, pral. (Cant. Pl. Nova)

BARCELONA

LA CARTUJA DE SEVILLA

FUNDADA EN 1822

J. Fontanillas Ginabreda

CRISTALLERIA, PISA, PORCELLANA,
FAIANCES ARTÍSTIQUES, ORFEBRE-
RIA, OBJECTES PER A REGALS. •

BARCELONA

Rambà Catalunya, 13 • Telèfon 3812-A.

Vda. de M. Guarro

Fàbrica de
Paper de Tina

Fundada
el segle XVIII

PROVEÏDORA DE PAPER SEGELLAT
DE LES REPÚBLIQUES ARGENTINA,
PERÚ, XILE I URUGUAY. PAPER DE
FIL DE TOTES MENES. PAPER CATA-
LÀ. PAPER D'OFICI. PAPER PER A
EDICIONS. PAPER TELA. CARTRO-
LINES. CARTROLINES DE COLORS.
CARTROLINES DE FIL PER A CAR-
TES. TARGES, SOBRES. ESTOTXERIA

PAPERS I CARTROLINES ESPECIALS
PER A DIBUIX

Cla Layetana, 7 • BARCELONA